

KYRKJEVALET 2009

ORIENTERINGSSAK TIL KYRKJEMØTET
16. – 19. NOVEMBER 2009 TØNSBERG

Demokratireforma sto ved kyrkjevalet framfor sin første prøvestein; vil fleire av medlemmene oppleve kyrkjevalet og kyrkja som meir relevant, har vi lukkast i å informere og legge til rette for deltaking, og er det kyrkjelege valapparatet budd på å gjennomføre eit val i langt større omfang enn før?

Sjølv om mange naturleg nok var og er opptekne av valopp slutnaden, er det grunn til å minne om kva kyrkja skal levere i høve til den politiske avtalen frå april 2008. Auka bruk av direkte val, innføring av reelle valalternativ, kyrkjeval samstundes med offentlege val og forsøk med ulike ordningar. Dette er allereie dokumentert gjennomført ved regelendingar vedteke av Kyrkjemøtet. Kyrkjevalet fekk gledelegvis denne gongen auka valopp slutnad, ei mangedobling samanlikna med tidlegare kyrkjeval. Det er likevel ikkje sjølve deltakinga i tal og prosent som er prøvesteinen i reforma, men i kva grad prosessane og valordningane svarer på bestillinga frå Stortinget.

Reglar og formalia

Det lovmessige og finansielle grunnlaget for gjennomføring av demokratireforma vart vedteke av Stortinget gjennom handsaming av Stortingsproposisjon nr 39 (tillegg til Statsbudsjettet 2009) 27. april og handsaming av Odelstingsproposisjon nr 34 (utvida forsøksheimel i kyrkjelova) 27. april og 12. mai. Valreglar for Kyrkjevalet 2009 vart sendt departementet for godkjenning primo mai og tildelingsbrev vart motteke i Kyrkjerådet 7. mai. Det formelle var såleis først på plass 4 månader før valet og etter at dei kyrkjelege instansar for lengst var i gang med førebuingane framfor valet. Dette syner heilt konkret det stramme tidsløpet årets kyrkjeval lir under.

Økonomi

Demokratireforma i 2009 har ei kostnadsramme på til saman 73 millionar. 5 millionar vart tildelt over Statsbudsjettet for 2009, medan dei resterande 68 millionar vart tildelt gjennom ei tilleggsløyving (St.prop nr 39). Sjølv om ramma er noko lågare enn det Kyrkjerådet ba om, var det likevel etter Kyrkjerådet si meining mogleg å gjennomføre kyrkjevalet langt på veg etter intensjonane i Stortingsforliket. Eit oversyn over tildelinga fordelt på hovudpostar:

Tilskot til lokalt nivå	kr 27 000 000
Valkort og informasjon til alle røysteføre	kr 23 000 000
Nasjonal og regional tilrettelegging (info, opplæring m.v.)	kr 15 000 000
Evaluering	kr 3 000 000
Sentrale ressursar i Kyrkjerådet	kr 5 000 000

Anskaffingar og mogleg risiko

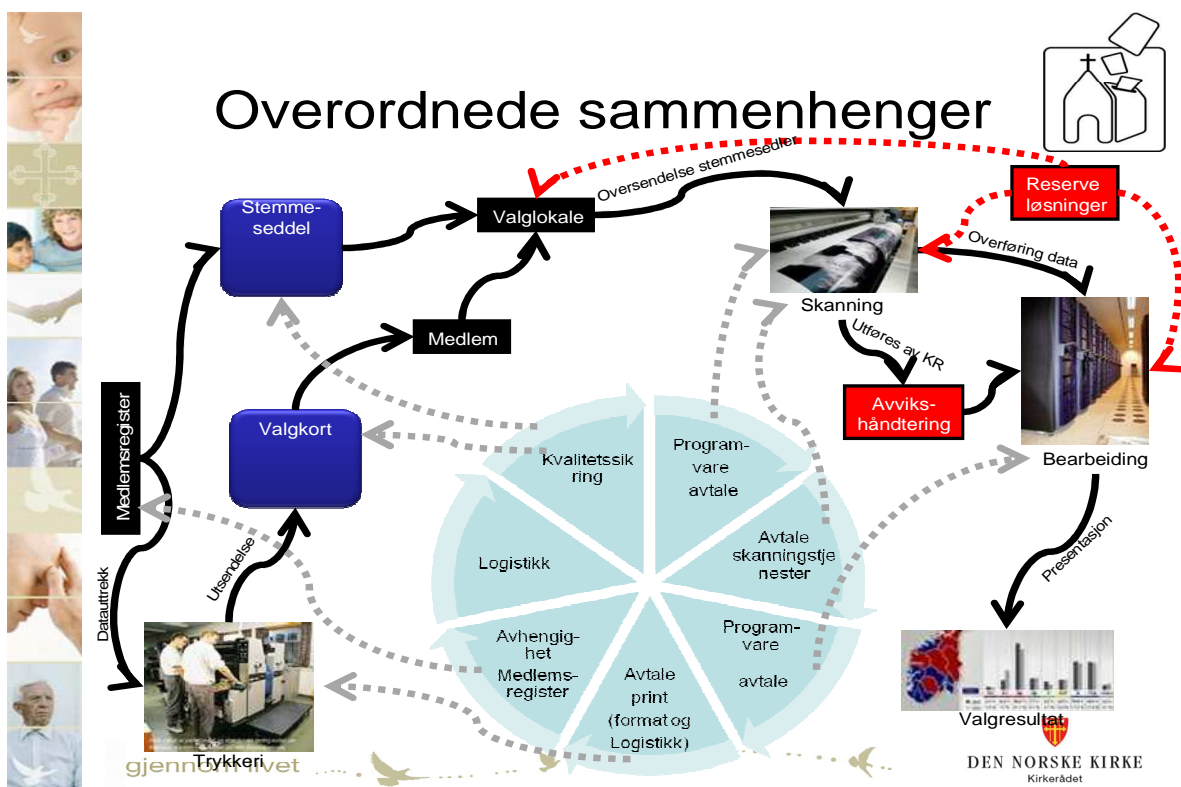
Kyrkjevalet 2009 vart gjenstand for fleire større anskaffingar over terskelverdien på NOK 500 000. Alle innkjøp over terskelverdien skal leggast ut på offentlig anbod, desse innkjøpsprosessane er

både tid- og ikkje minst kompetansekravjande. Mange av anskaffingane i vårhalvåret skulle ideelt sett vore avslutta fleire månader tidlegare. Dette gav høg grad av risiko sidan alle tidsfristar, arbeid med eksterne leverandørar, uføreseielege hendingar osb ikkje opererte innanfor naudsynte marginar. Kyrkjerådet skulle gjerne hatt betre tid til å kvalitetssikre dei operasjonane vi sto ovanfor.

Valkortutsending – prosess og logistikk

Kyrkjevalet 2009 har ein overordna prosjektplan som inkluderer 20 delprosjekt. To av desse prosjekta er definert med høg grad av risiko. Det eine gjeld oppteljing av bispedømerådsvalet der alle sokn i landet etter valet skulle sende inn røystesetlane til ein nasjonal oppteljingsentral i Oslo. Det andre delprosjektet med høg grad av risiko var valkortutsendinga. I byrjinga av august skulle 3,2 millionar medlemmer motta valkort med tilhøyrande informasjon. Før dette måtte ein lukkast med fleire kritisk viktige deloperasjonar.

Ein trykkeleverandør for heile utsendinga skulle på plass etter ordinær anskaffingsprosedyre. Oppdraget gjekk til Bording AS. Sjølve distribusjonen hadde Posten Bring monopol på, dette vart såleis ei direkte anskaffing. Datagrunnlaget som valkortutsendinga var basert på, ligg i medlemsregisteret sin valmodul. Dette er eit heilt nyutvikla dataverkty, både for Kyrkjerådet som sit med brukarstøtte og support, men ikkje minst for alle dei lokalt registeransvarlege på bispedøme-, fellesråd- og soknenivå. Alle opplysningar som danna det sentrale datagrunnlaget og som skulle importerast frå medlemsregisteret, måtte vere ferdig registert innan 15. juni. Deretter hadde trykkeriet ca 4 veker på å gjere valkortutsendinga klar til distribusjon. For å sikre at alle element i denne prosessen gjekk etter planen, måtte Kyrkjerådet hente inn ekstern kompetanse på den tekniske logistikken i valkortutsendinga. Figuren under syner eit såkalla ”flytskjema” der alle faktorar i valkortutsendinga og oppteljing av bispedømerådsvalet er identifisert, skjemaet syner noko av kompleksiteten i desse prosessane.

Kyrkjerådet har fått kritikk for manglande bruk av nynorsk i valkortutsendinga. Denne kritikken tek Kyrkjerådet på alvor, det er likevel naudsynt å skildre litt av bakgrunnen for at informasjonen i valkortutsendinga berre låg føre på bokmål. Det vart våren 2009 tidleg klart for Kyrkjerådet at det var monaleg store tekniske utfordringar knytt til produksjonen av valkortet etter føresetnader gjeve av Stortinget. Kyrkjerådet har aldri tidlegare henta opplysningar frå både einingsregisteret, matrikkelen og det sentrale folkeregisteret til ein og same operasjon. I tillegg skulle alle sokn registrere tid og stad for valet, fastsette valkrinsar, samt registrere alle kandidatlistar til soknerådsvalet innan veldig knappe tidsfristar. Samstundes tok Kyrkjerådet i bruk ei heilt ny teknisk plattform for kyrkja sitt medlemsregister. Dette var heilt naudsynt for å ha databaseverkty til produksjon av valkorta.

Kyrkjerådet vurderte risikoen for i det heile teke å få sendt ut valkorta som så stor at sjølve produksjonen av informasjonsbrosjyren til slutt berre låg føre i ei målform. Det mest sentrale ved valkortutsendinga var valkortet, dette låg føre både på nynorsk og bokmål. Det gjekk og med store ressursar til den kompliserte fletteoperasjonen som gjorde at mest alle fekk valkort til rett tid med rett informasjon om tid og stad for valet, men og med korrekt informasjon om alle kandidatar til både sokneråds- og bispedømerådsvalet.

Kyrkjerådet vurderer bokmål og nynorsk som sidestilte målformer, valkortutsendinga vart likevel gjennomført etter dei kompromiss som er skildra over. Til neste kyrkjeval vert dette retta opp.

Kandidatpresentasjon

Presentasjon av kandidatar er regelfesta i KM-sak 11/08 *Særskilte regler for de kirkelige valg i 2009 (demokratireformen)*, vedteke av Kyrkjemøtet. Det skal vere utfyllande presentasjon av kandidatar til bispedømeråd/Kyrkjemøte, medan kandidatar ved soknerådsvalet, som tidlegare, kan verte presentert på same måte. Kyrkjerådet har oppmoda alle sokn om å presentere kandidatane utover det som er eit regelfesta minimum. Det varierte stort korleis sokna løyste denne oppgåva.

”Kyrkjevalkampen” elles synte at kyrkja sin eigenpresentasjon av kandidatar til bispedømeråd/Kyrkjemøte vart supplert av både grupperingar som kjempa for enkeltsaker, og av media som løfta fram ulike tema. Dette er både legitimt og ønskjeleg. Det har gjennom media vorte etterspurt meir presentasjon av kandidatane. Enkeltpersonar har og vendt seg til Kyrkjerådet, og sikkert til både det lokale og regionale nivået i kyrkja, i same ærend. Dette er i utgangspunktet positivt, det tyder at det er engasjement rundt kyrkjevalet. Med så stor offentleg merksemd vert det samstundes skapt forventningar om at kandidatane skal ha ferdig formulerte meiningar om mange spørsmål, og kanskje i større grad representere bestemte retningar eller plattformer i kyrkjelandskapet.

Bodskapen om at det er enkeltpersonar som stiller til val, med engasjement, evner, erfaringar og interesser for ulike saker relevant for den kyrkjelege dagsorden, drukna noko i eit uttalt krav om at kandidatane skal vise kvar dei står - ikkje berre i teologiske og kyrkjepolitiske saker - men og i meir dagsaktuelle politiske saker. Preferanseval føreset at veljaren kjenner kandidatane. Sjølv om kritikken som vart framført av både valforskarar, kommentatorar og einskildpersonar om mangelfull kandidatpresentasjon enkelte gonger hadde meir støy enn innhald, bør arbeid med kandidatpresentasjon på alle nivå på bakgrunn av dette vere ein viktig del av evalueringa med tanke på neste kyrkjeval.

Informasjonskampanje

Kyrkja hadde gjennom arbeidet med Kyrkjevalet 2009 ein unik sjanse til å vise kva kyrkja er og gjer. Ein historisk satsing på kommunikasjon hadde som mål å sørge for at alle kyrkjemedlemmer visste om Kyrkjevalet 13. og 14. september.

Kommunikasjonsstrategien for Kyrkjevalet 2009 var sentrert rundt ulike tiltak som skulle utfylle kvarandre og grovt sett ha følgjande funksjon:

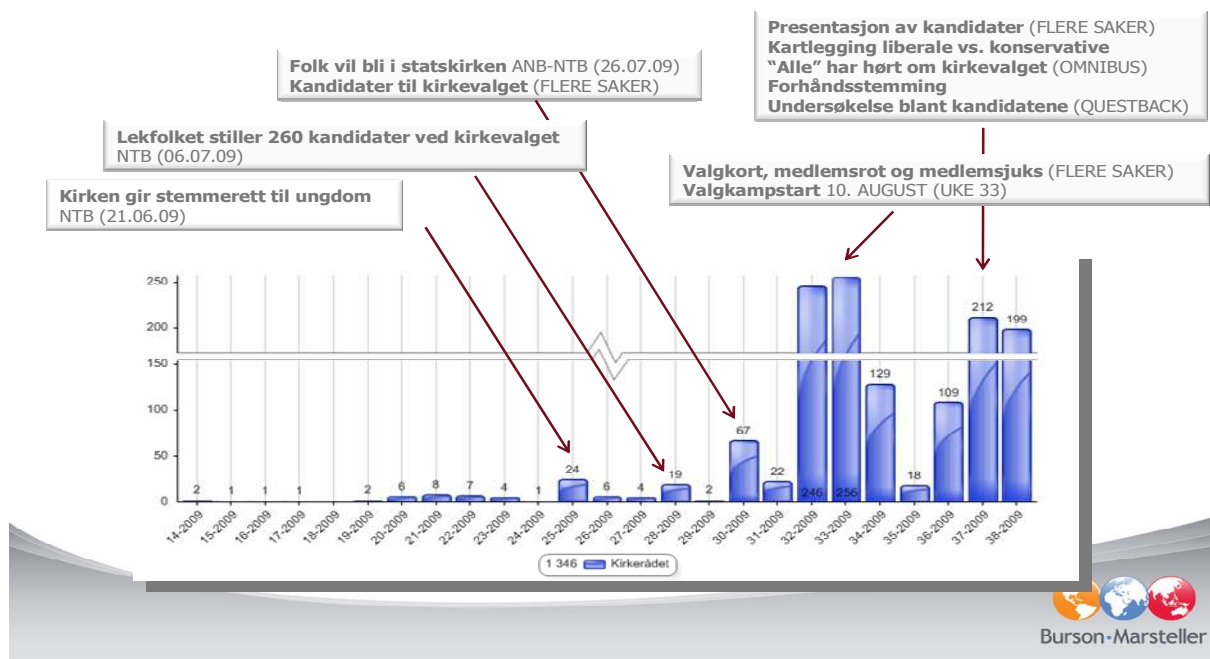
- Nasjonal informasjonskampanje i TV, radio og sentrale nettstader (skape kjennskap til kyrkjevalet)
- PR-tiltak nasjonalt, regionalt og lokalt (skape redaksjonell omtale som kan utfylle den betalte kommunikasjonen)
- Annonsering og kunngjering regionalt og lokalt (skape lokalt engasjement)
- Aktiv bruk av web (kyrkjevalet.no - eit informasjonssenter for interne og eksterne målgrupper)
- Valkortutsending (sikrar at alle medlemmer får informasjon om kvar og korleis dei kan røyste)

Kyrkjevalet hadde eit gjennomgåande tema: "Kva for kyrkje vil du ha?". Tanken var at dette spørsmålet skal vere med å skape eigarskap, merksemd og engasjement, også utover sjølve valet. Fram mot september fungerte kyrkjeklokkene som eit sentralt element i profileringa av kyrkjevalet. Gjennom bilete og lyd i reklamefilm, både på tv og radio, ringte kyrkjeklokkene inn til kyrkjevalet.

"Liten oppslutnad om kyrkjevalet, berre ein av fem skal røyste ved kyrkjevalet 14. september". Dette kunne NTB melde eit par dagar før valet. Dette er lågt dersom ein legg ein valoppslutnad på mellom 60- 80 % til grunn. Ei slik melding er likevel oppsiktsvekkjande for kyrkja, at heile 23 % hadde planar om å røyste ved kyrkjevalet er svært gledeleg når ein samanliknar med ca 4 % deltaking ved tidlegare kyrkjeval. Gode meiningsmålingar kan vere utfordrande og skape forventningar som kanskje ikkje vert innfridd. Sjølv med gode prognosar var det grunn til å ha ei nøktern forventning. Mange hadde planar om å røyste, men det sto att å sjå om dei faktisk gjorde det. Valoppslutnaden på landsbasis enda på 10 % på bispedømerådsvalet og ca 12,5 % på soknerådsvalet.

NTB-meldinga tok utgangspunkt i Kyrkjerådet si måling gjennomført av Norstat, der det og kom fram at heile 98 % hadde høyrte om kyrkjevalet. Dette tyder at informasjonen om at det skulle vere kyrkjeval har nådd fram. I sum fekk kyrkjevalet over 1 500 medieoppslag. Dette er høgt med tanke på at kyrkjevalet og kjempa om merksemd i ei tid der stortingsvalet tok mykje av plassen.

Saker per uke – noen eksempler

Gjennomføring og valresultat

Utan ein kyrkjeorganisasjon som på alle plan har mobilisert kraftig på kort tid, ville ikkje kyrkjevalet vore mogleg. Gjennom organisasjonsfasen, nominasjonsfasen, motivasjons- og valfasen og resultatfasen har både valansvarlege ved bispedømekontora, kyrkjeverjer i fellesråda, tilsette på kyrkjelydskontor og mange uløna medarbeidarar lagt ned ein formidabel innsats. Sjølv om det mange stadar har gått bra, har Kyrkjerådet fått attendemeldingar om at det for andre har kosta for mykje. Sjølve organiseringa av valet må på bakgrunn av dette evaluerast nøye. Reglar og rettleiing vart denne gongen for dårleg forankra for dei som hadde eit praktisk gjennomføringsansvar. Informasjon frå sentralt hald har i mange fasar kome for seint. Mykje av dette skuldast dei særskilte vanskelege rammevilkåra for kyrkjevalet, og då særskilt den knappe tidshorizonten.

Preferansevalordninga skapte til dels store overskrifter både før og etter valet. Alfabetisering av kandidatlistar og liten kjennskap til kandidatane som sto på val vart gjenstand for kritikk frå ulikt hald. Valreglane vart vedteke av Kyrkjemøtet i 2008. Hovudintensjonen med alfabetiske lister i motsetnad til føhandsrangerte lister var å flytte makt frå nominasjonskomiteen og over på den enkelte veljar. Ved Kyrkjevalet i 2009 har kyrkja sine medlemmer i langt større grad enn tidlegare hatt påverknad, både på kven som står på kandidatlistene gjennom ordninga med supplerande nominasjon, og kven som til slutt vart vald inn gjennom ei aktiv handling der ein måtte preferere minst ein kandidat. Det er vanskeleg å sjå korleis reglar og intensjonar med dette er udemokratiske. Kyrkja må likevel drøfte om desse intensjonane er oppfylt slik det opphavleg var tenkt.

Oppteljinga etter bispedømerådsvalet syner at 95 % av røystesetlane er fylt ut etter regelverket, medan 5 % av røystesetlane er forkasta. Dei forkasta setlane er i hovudsak blanke setlar (utan kryss). Av dei 95 % som er korrekt utfylt, er ca 85 % fylt ut med eit kryss i kvar kolonne og rad, desse røystesetlane vart sendt til BBS (Bankenes betalingsentral) for skanning. Ca 10 % vart registrert

manuelt, dette var røystesetlar som hadde fleire kryss i ei kolonne eller av andre årsaker ikkje var maskinelt leselege.

Evaluering

Det teologiske menighetsfakultetet og Stiftelsen kirkeforskning med støtte frå Institutt for samfunnsforskning, Otto Hauglin rådgivning as, Kirkelig utdanningscenter i Nord og Uppsala universitet fekk etter ei anbudsrunde oppdraget med å evaluere kyrkjevalet. Evalueringa konsentrerer seg om 4 ulike delprosjekt. Delprosjekt 1 ser på tilhøvet mellom den politiske avtalen (stortingsforliket) og Den norske kyrkja sine særskilte valreglar vedteke av Kyrkjemøtet 2008 (KM-sak 11/08). Delprosjekt 2 evaluerer forsøksordningar inklusive særskilte tiltak. Delprosjekt 3 analyserer valresultat og andre valdata, medan delprosjekt 4 skal analysere veljaråttferd og valdeltaking. Sluttrapport for evalueringa skal leverast innan 1. april 2010. Kyrkjerådet må på bakgrunn av evalueringsrapporten førebu sak om endra eller justerte valreglar til Kyrkjemøtet i 2010.

I tillegg til den forskningsbaserte evalueringa skal Kyrkjerådet evaluere fleire sider ved eigen førebuing og gjennomføring. Dette vil omhandle Kyrkjerådet si interne organisering, samarbeid med eksterne aktørar og samarbeidet med kyrkja sitt regionale og lokale ledd. Det er og naturleg at bispedøma gjennomfører ei intern evaluering. Det er avgjerande viktig at vi får dokumentert erfaringar, kunnskap og kompetanse til neste runde. Førebuingane fram mot Kyrkjevalet i 2011 er allereie i gang.